

nyekre. Ritka, hogy politikai átalakulás ne járjon az intézmények átalakulásával, de ritka az is, hogy egy forradalom maradandóan teljesen új nevelési rendszert teremtsen. Pedagógiai alkotásokhoz legalább is viszonylagos nyugalom szükséges. Az objektív erkölcsi életet még nem tették olyan alapos tanulmány tárgyává, hogy a nevelésre való hatását pontosabban meg lehetne állapítani.

Természetesen a nevelésnek is vannak szociális hatásai. Már Leibniz megmondta, hogy aki ura a nevelésnek, az meg tudja változtatni a világ képét. A nevelés azonban inkább megőríz, mint újat teremt. A társadalmat átalakító erők az iskolában végződhetnek, de nem onnan indulnak ki. Nincs rá példa, hogy egy hanyatló országot pusztán a nevelési rendszere mentett volna meg. De az is bizonyos, hogy az államok nagyságát nem iskolai intézményeik idézik elő; ezek megőrzik a tett előrehaladást, de nem határozzák meg. Így nézve a dolgokat nem alacsonyítjuk le a nevelés szerepét, mert nem szabad elfelejteni, hogy a szent tüzet gyakran nehezebb megőrizni, mint meggyújtani. Egy állam, mely hirtelen emelkedése után az iskola segítségével nyugalmat talál, megkapta nevelőitől mindazt, amit nevelői adhatnak neki.

Műve utolsó lapjain Candaux felsorolja, miben lehet a szociológia segítségével a pedagógiának. Szerinte abban, hogy 1. a pedagógiát megszabadítsa bizonyos álproblémáktól (a nevelés joga, célja); 2. lehetővé teszi a nevelés tudományainak logikusabb elrendezését. Végül rámutat, hogy a jelenlegi pedagógiai viták alapját alkotó általános műveltség elemeit hogyan lehetne pozitív kutatással megállapítani.

Kenyeres Elemér.

Kurt Levinstein: Goethes Faust und die Erziehung des jugendlichen Menschen.
1930, 162 l.

A Goethe-centenárium alkalmából, főleg a költő hazájában, sűrűn jelentek meg olyan művek, amelyek új szempontokból igyekeznek e lángelme életével és alkotásaival foglalkozni. Szerzőnk is rajong Goetheért, Faustjáért és tanári hivatásáért, ami elegendő jogcím arra, hogy munkájáról megemlékezzünk. Ez a német irodalmi tanítás keretébe vágó érdekes kísérletről számol be: miután egy kedvező feltételek között működő fiúközépiskola két felső osztályában hat különböző tanulónemzedékkel, két éven keresztül heti egy-egy órában, alapos magyarázatok kíséretében elolvastatta a Faust mindkét részét, megállapítja, hogy e vállalkozása minden ízében sikerült. Könyve az első órától kezdve, a mű részeinek rendszeresen tagolt sorrendjében szemlélteti eközben követett módszeres pedagógiai eljárását, amivel valóban példát és mintát ad arra nézve, hogy egy hivatásáért és tárgyáért lelkesedő tanárnak miként kell a tanítást előkészíteni, irányítani és a tanulókkal együtt lefolytatni. Zárószavában joggal utal az ilyen szellemben végzett irodalmi tanításnak egy fontos tanulságára: arra, hogy a mai ifjúságnak a klasszikus írókkal szemben állítólag tanúsított és mostanában mindgyakrabban felpanaszolt közömbössége nem helytálló, mert ezek az örökbecsű művek kellő beállítás és tárgyalás mellett még most is alkalmasaknak bizonyulnak arra, hogy az ifjúság érdeklődését tartósan lekössék.

Nálunk a középiskolák két felső osztályában a németnek juttatott heti 2—2 óra mellett természetesen szó sem lehet a német kísérlet kipróbálásáról,

de talán alkalmazhatnók a magyar irodalmi tanításra: az egész Ember tragédiájának vagy az egész Toldinak a szerző által bemutatott módszer szerint való feldolgozására. kf.

Entwicklungsgemäßer Schaffensunterricht als Hauptproblem der Schulpädagogik. Ein Beitrag zur Klärung des „Arbeitsschul“-gedankens von *Elsa Köhler*, unter Mitarbeit von *Karl Reininger* und *Ingeborg Hamberg*. Wien und Leipzig. Deutscher Verlag für Jugend und Volk. 1932.

A gyakorlati nevelő legégetőbb problémája: a normatív rendszerezés és a leíró lélektan közötti ür áthidalása áll a szerző könyvének kiinduló pontjában. Az iskolai tanításra vonatkozólag egységbe foglalja össze a nevelőből kiinduló tudatos vezetést és a növendék spontán alakulását, azt a kettős folyamatot, melyet Litt Tivadar a „Führen oder Wachsenlassen“ antinomiájába élezett ki.

A szerző nevelői személyiségének az a legkiválóbb vonása, hogy méltányolja az etikai követeléseket és a lélektani megértést. Teljes mértékben elismeri, hogy a nevelői feladat elsősorban a mindenkori, az esetlegességek által meghatározott nevelési lélektani helyzetnek szolgálata. Elméleti elgondolása elmélyíti azt a felelősséget, amelyet a nevelői munkáért érez, azért a munkáért, amely az adott helyzetre nem erőszakolja rá az előre elgondolt sémát, hanem a mindenkori helyzet szerint alakul éppen azon célból, hogy uralkodjék rajta és vezesse.

Az öntevékenység (Ichbetätigung) közelebbi meghatározása által válik lehetségessé a szerző számára, hogy a norma és az egyes, esetleges jelenség között kapcsolatot létesítsen. Az öntevékenység mozzanatát már a „munkaiskola“ is erősen hangsúlyozta. Az újabb lélektani kutatások alapján azonban tájékozottabbak vagyunk a gyermeki tevékenység alakulásának törvényeiről és így vált lehetségessé, hogy fejlődépszichológiai alapon az iskolai munka következményeit is megállapítsuk. Bühler Sarolta *Gyermekkor és ifjúság* c. munkája az alapja Köhler Elza elméletének. Bühler S. fejtegetései szerint az emberi tevékenység formái között bizonyos hierarchikus rend van: a gyermekjátékból a tanuláson és a gyakorláson keresztül jut el az objektív dolgozásig. Ezt a dolgokon megnyilatkozó tevékenységet Köhler E. még tovább differenciálja és különbséget tesz munka és alkotás között. Csak ezen utóbbi, az alkotás, a tulajdonképeni szabad és öncélú tevékenység s az erre való rászoktatás a nevelés feladata.

Ez a fejlődépszichológiai nézőszög a nevelésre vonatkozólag kétirányú kitekintést tesz lehetővé. Először is megérteti, hogyan jut el a gyermek fejlődése folyamán az objektív dolgozásig, másodsor pedig szempontokat ad a tanítás anyagának módszeres feldolgozásához. A tanítás anyagát úgy kell rendeznünk, hogy az emberi tevékenységnek e hierarchikus rendjével számolunk, mert a tudás anyagának közvetítésével szoktatjuk rá a fejlődő embert az objektív alkotásra. „Az ingernyújtás által lehet segítségére az idősebb nemzedék a fiatalabb nemzedéknek (a tanár személye által) abban, hogy ez a műve-